

Türkiye'nin Ev Sahipliği Yapacağı Dünya Konferansı: Habitat II*

Leyla ERSON

Leyla Erson, 1969 yılında ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nden mezun oldu. 1974 yılında aynı bölümde şehir planlama yüksek lisans derecesi aldı. Halen Bayındırlık ve İskan Bakanlığı TAU Genel Müdürlüğü Yatırım Projeleri ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı görevini yürütmektedir.

* Bu yazı Bayındırlık İskan Bakanlığı ile Belediyeler Dergisi 26. sayısında yayınlanmıştır.

Ülkemiz 3-14 Haziran 1996 tarihlerinde İstanbul'da Dünya Konferansı veya Kent Zirvesi olarak nitelendirilebilecek bir konferansa, daha doğru bir tanımla, tüm dünya ülkelerinin en üst düzey dahil, çeşitli seviyelerde temsil edileceği çok sayıda toplantı, sergi, fuar v.b. faaliyetten oluşan bir aktiviteler topluluğuna evsahipliği yapacaktır.

Birleşmiş Milletler bünyesinde yerleşme ve konut konularında ilk toplantı, 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde yapılmıştır. Vancouver Konferansı, ya da daha sonradan Habitat I olarak isimlendirilen ve ülkemizden de dönemin İmar ve İskan Bakanı başkanlığında bir heyetin katıldığı bu toplantıda; ulusal kalkınmada çok önemli bir faktör olan yerleşme sorunlarının çözümü yönünde ulusal eylemleri belirleyen 64 karar alınarak, Vancouver Deklerasyonu ve Eylem Planı kabul edilmiştir.

Bu makalede Vancouver Konferansı'ndan bu yana uluslararası düzeyde yerleşme ve konut alanındaki yaklaşım değişiklikleri, neden ve sonuçları, Habitat II Konferansından beklenenler ve konferansın yapısı konularında bilgi verilecektir.

Vancouver'dan İstanbul'a

1970'lerin ortalarına kadar, "konut, inşaat ve planlama" konuları, birbirleriyle yeterli ilişkileri kurulmaksızın ele alınırken, ilk kez Vancouver Konferansında yerleşme konuları, çok boyutlu yapısı ile değerlendirilerek, bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Böylece yerleşme ve konut sektörü ilk kez uluslararası gündeme getirilmiş ve gerek hükümetler, gerekse uluslararası kuruluşlar kentsel

alanlar için kendi yaklaşım ve stratejilerini oluşturmaya teşvik edilmişlerdir.

Vancouver kararlarına dayalı olarak, 1978 yılında, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri/İskan Komisyonu'nun ve bu Komisyonun sekreteryaya hizmetlerini yürütmek üzere Kenya'nın başkenti Nairobi'de bir merkezin (UNCIS/Habitat) kurulması da, konunun uluslararası gündeme getirilmesi açısından somut bir adım olmuştur.

1978-1989 yıllarında her yıl, izleyen yıllarda ise iki yılda bir toplanan İskan Komisyonu'na, 1983-1984 yıllarında İmar ve İskan Bakanlığı, 1985 yılından itibaren de Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, ülkemiz adına ulusal koordinatör olarak, düzenli ve etkin biçimde katılmıştır. 1985 yılındaki 8. ve 1986 yılında Bakanlık evsahipliğinde ve Bayındırlık ve İskan Bakanı başkanlığında İstanbul'da yapılan 9. Komisyonu izleyen dört toplantıya da Bakan düzeyinde katılım sağlanmıştır.

Komisyon yerleşme sektörünün çok çeşitli boyutlarını değerlendirerek; ülkelerin ekonomik ve sosyal planları ile bütünleştirilmiş ve kamu olanaklarına ve servislerine eşit ulaşılabilirliği teşvik eden ulusal iskan politikalarını acilen oluşturmaları ve uygulamaların düzenli olarak izlenmesine ilişkin Vancouver kararları uyarınca, ulusal ve global ölçekteki gelişmeleri izleyerek, değişen koşullara göre yeni stratejiler oluşturmuştur.

Tüm uluslararası konferanslar ve konvansiyonlar kendi zaman dilimi içinde hakim olan koşullar ışığında değerlendirilmelidir. Vancouver konferansı döneminde, kamu sektörünün uygun müdahalelerle iskan sorunlarının üstesinden gelebileceği ve küresel ekonomik düzenin her ül-

kede gerekli kaynağı yaratabileceği yönünde iyimser bir yaklaşım hakimdi. Ancak, 1976 yılından bu yana dünyada, Vancouver kararlarının uygulanmasına olanak vermeyecek biçimde önemli değişiklikler olmuştur. O tarihte gelişmekte olan ülkelerde iskan koşullarını ve kentsel yoksulların olanaklarını daha da kısıtlayacak bnyutlarda bir ekonomik ve politik değişimin gerçekleşeceği öngörülememişti. 1980'lerde yaşanan ekonomik kriz, birçok ülkede, artan kentsel yoksulluk ve azalan kamu kaynakları, bir yandan büyük kentlerde yaşam ve konut standartlarının düşmesine, bir yandan da politikaların uygulanmasında güçlükler neden olmuştur.

Dünya ekonomisindeki eğilimler, Vancouver Deklarasyonu'nun uygulanmasını o zaman öngörülememiş olan iki yönden engellemiştir. Birincisi 1970'lerin sonundaki petrol krizi öncesi, dünya ekonomisinin geleceğine ilişkin belirgin bir iyimserliğin hakim olduğu 1976 yılında, gelişmekte olan ülkeler için de genel ekonomik görünümün daha umut verici olarak değerlendirilmesidir. İkincisi ise uluslararası finans kuruluşlarının, gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik gerileme ve borçlarına çözüm olarak oluşturduğu stratejilerin; ekonomik ve yapısal düzenleme, liberalizasyon ve döviz kurlarının piyasa mekanizması içerisinde belirlenmesi gibi yollarla dünya pazarları ile daha fazla bütünleşme, ihracatın teşvik edilmesi, özel sektörün geliştirilmesi, sübvansiyonların kaldırılması ve kamu harcamalarının kısılmasına dayalı olmasıdır. Bu politikaların uzun vadedeki etkileri sürekli tartışma konusu olmuştur. Kısa vadede ise bu düzenlemelerin sosyal etkileri, yerel farklılıklar ve politik gerçekler gözetenilmeksizin, süratle ve çok fazla çaba ile uygulamaya koyulduğu yönünde yaygın bir fikirbirliği oluşmuştur. Sonuç olarak, özellikle Afrika'da olmak üzere, gelişmekte olan birçok ülkede kentlerde yaşayan insanlar, reel gelirlerinin azalması; enerji, yiyecek vb. temel ihtiyaç maddelerinin fiyatlarının artması ve işgücü piyasasının yaygın biçimde yapısının değişmesi ile karşı karşıya kalmış ve giderek kentsel yoksul kesim büyümüştür.

Bu eğilimler 1980'lerden itibaren yerleşme ve konut sektörünü ve politikalarını aşağıdaki konularda etkilemiştir:

1- Uluslararası kuruluşlar ve bazı gelişmekte olan ülke hükümetleri kırdan kente göçü teşvik edeceği endişesi ile kentsel alanlarda yatırım yapmaktan kaçınma yaklaşımlarını değiştirmişlerdir.

2- Son 20 yılda kalkınma politikaları ve prog-

ramlarında önemli değişiklikler olmuştur. 1960'lar ve 1970'lerin ilk yarısında hakim olan kamunun müdahaleci ortamı, 1980'lerde "neoliberalizme" dönüşmüş, 1990'larda ise piyasa mekanizmasının devletin ve üçüncü sektör kuruluşlarının görelî avantajlarını uyumlu hale getirmeye yönelik bir yeniden değerlendirme dönemi başlamıştır. Bu yeni politika gündemi tümü ile ekonomik nitelikli olmayıp, politik reform ve halkın karar mekanizması içindeki etkinliğini güçlendirmek üzere, demokratikleşme yollarını da kapsamaktadır.

3- Kalkınma örgütleri, geleneksel müdahaleci yaklaşımların sınırlamalarını dikkate alarak, bilgilendirme, deneyim ve esnekliğin önemi ve gelişmenin zaman içinde oluşma özelliğini vurgulayan "süreç" yaklaşımını benimsemişlerdir.

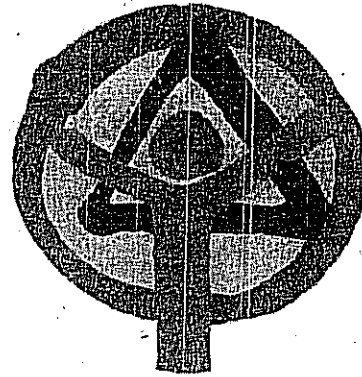
4- "Kalkınma" kavramı, 1976 yılından bu yana, özellikle kadınların da gereksinimlerini gözönüne alan planlama "sürdürülebilir kalkınma" ve çeşitli faktörlerin, insanın bireysel ve toplumsal gelişimi ile bütünleştirilmesi yaklaşımları ile önemli ölçüde değişmiştir.

Bu değişim sürecinin etkisi ile, 1980'lerde oluşturulan politika ve stratejiler, prensip olarak kamu ve özel sektörün rolleri ve sorumlulukları ve yerleşme ve konut sektörleri ile makro-ekonomik planlama arasındaki ilişkileri yeniden tanımlamıştır. Birleşmiş Milletler İskan Komisyonu ve Genel Kurulu tarafından Uluslararası Evsizlere Barınak Yılı (IYSH) olarak ilan edilen 1987 yılında, ulusal ve uluslararası düzeylerde düzenlenen çeşitli aktiviteler, iskan konularının gündemde ön planı çıkmasını sağlayarak, ulusal ko-

nut stratejilerinin oluşturulması yönünde çabaları teşvik etmiştir. Aynı yıl Komisyon tarafından kabul edilen "2000 Yılı İçin Küresel Konut Stratejisi", B.M. Genel Kurulunun 11 Aralık 1987 tarih ve 42/191 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Küresel Konut Stratejisi, ulusal stratejiler için net ve kapsamlı ilkeler saptamıştır. Bu strateji; devletin yol göstericiliği ve desteğinde toplumun tüm ilgili kesimlerinin sorunlarını çözücü bir

Bu değişim sürecinin etkisi ile, 1980'lerde oluşturulan politika ve stratejiler, prensip olarak kamu ve özel sektörün rolleri ve sorumlulukları ve yerleşme ve konut sektörleri ile makro-ekonomik planlama arasındaki ilişkileri yeniden tanımlamıştır.

kapasiteye ulaşmasını sağlayacak biçimde, "yapabilir kılma yaklaşımı/ kolaylaştırıcı yaklaşım" ve "tam ilgili aktörlerin karar mekanizmasına katılımı" nı temel prensipler olarak benimsemiştir.

Ancak bu yeni yaklaşımlara dayalı olarak geliştirilen bir çok ulusal stratejinin en zayıf noktaları; uygulama mekanizmalarının, programlarının, izleme ve değerlendirme gösterge ve sistemlerinin ve kurumsal düzenlemelerin yeterince belirlenmemiş olmasıdır.

Bir çok alanda belirli başarılar elde edilmiş olmakla birlikte, gelişmekte olan ülkelerde genel tablo umutsuzluktur. Arsa piyasası, konut finansmanı ve kalite ve kantite açısından konut arzunda yeterli gelişmelerin sağlanamaması ve artan sayılardaki kentsel yoksulun yaşam koşullarının iyileştirilememesi bu umutsuz tablonun başlıca kaynağı olmuştur.

Halen dünyada 600 milyon insanın kentlerde yaşamı tehdit eden koşullarda, dünya nüfusunun diğer 1/3 ünün ise düşük standartlı konutlarda yaşadığı, en az 250 milyon kentli nüfusun sağlıklı içme suyundan, 400 milyonun ise yeterli kanalizasyon sisteminden yoksun olduğuna dair istatistik veriler, (*) kabul edilen politika ve stratejilerin başarılı olmadığına ya da etkin biçimde uygulanmadığına bir göstergesidir.

1990 ile 2030 yılları arasında dünya nüfusunda 3,7 milyarlık bir artış olacağı, bu artışın %90'ının gelişmekte olan ülkelerde ve kentsel alanlarda gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2030 yılına kadar kent nüfusuna eklenecek en az 3 milyarlık nüfus, istihdam, arsa, konut ve diğer servis ihtiyaçları ile kentsel ekonomi ve yönetim kapasitesini aşırı derecede zorlayacaktır.

Küresel ölçekte son 20 yılda edinilen deneyimlerden çıkarılan en önemli sonuç, makro-ekonomik düzeyde kalkınma ve gelişmenin sağlanmadığı bir ortamda, iskan alanında önemli bir iyileşmenin sağlanamayacağıdır.

Bu temel gözlem ışığında, yerleşme ve konut politikalarının geliştirilmesinde bundan sonraki aşama, "2000 Yılı İçin Küresel Konut Stratejisi" nin temel ilkesi olan "yapabilir kılma yaklaşımı" çerçevesinde, insanın bireysel ve toplumsal gelişimi ile ekonomik kalkınmanın birlikte sağlanması yollarının, çok geniş bir katılımı ile tartışılacağı Habitat II olacaktır.

Habitat II Konferansının Amaç, İçerik ve Hazırlıkları

1992 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Vancouver Konferansından tam 20 yıl sonra 1996 yılında, Iskan konuları ile ilgili olarak Dünya Konferansı niteliğinde ikinci bir konferans dü-

zenlenmesini kararlaştırmıştır. (B.M. Genel Kurulunun 22 Aralık 1992 tarih ve 47/180 sayılı kararı).

Türk Hükümeti'nin daveti üzerine 3-14 Haziran 1996 tarihleri arasında ülkemizde yapılacak olan konferansın ana amacı:

a) Uzun vadede, küresel ölçekte iskan koşullarının kötüleşmesini önlemek, tüm insanların yaşam çevrelerinin, sürdürülebilir bir temelde, iyileştirilmesini sağlamak üzere gerekli koşulları yaratmak; bu çerçevede kadınların ve toplumun diğer dezavantajlı gruplarının ihtiyaç ve katkılarına özel bir önem vermek,

b) Genel bir prensipler ve taahhütler bildirgesi ve gelecek yüzyılın ilk iki on yıl içindeki ulusal ve uluslararası çabaları yönlendirecek bir küresel eylem planını kabul etmek,

olarak; ana temaları ise:

1- Arsa politikaları ve doğal afet zararlarının en aza indirilmesi ile ilgili konuları da kapsayacak biçimde, kentleşen dünyada sürdürülebilir yerleşmeler,

2- Herkese yeterli konut, olarak saptanmıştır.

Bu çerçevede ülkemizin evsahibi olarak üstleneceği organizasyona ilişkin hazırlıklara ilave olarak, diğer ülkeler gibi, ana temalarla ilgili bir ulusal rapor ve ulusal eylem planı hazırlanması ve Konferansın sonunda kabul edilmesi gereken "Prensip ve Taahhütler Bildirgesi" ile "Küresel Eylem Planı" hazırlıklarına aktif olarak katılımı gerekmektedir.

Konferansa sunulacak tüm belgelerin hazırlanması ve uluslararası düzeyde koordinasyonun sağlanması amacı ile söz konusu karara dayalı olarak oluşturulan Hazırlık Komitesi ilk organizasyonel toplantısını 3-5 Mart 1993 tarihlerinde New York'ta yapmış ve ülkemiz, bu Komitenin Bürosunun doğal üyesi olarak belirlenmiştir. Daha sonra Büro 17-18 Eylül 1993 tarihlerinde Vancouver'da bir toplantı yapmıştır.

Hazırlık Komitesininin 1. toplantısı 11-22 Nisan 1994 tarihlerinde Cenevre'de, 2. toplantısı ise, 24 Nisan-5 Mayıs 1995 tarihlerinde, B.M. Iskan Komisyonu'nun 15. toplantısı ile eşzamanlı olarak Nairobi'de yapılmıştır.

Habitat II Konferansının ilk teknik ve organizasyonel çalışmaları, B.M. Iskan Merkezi nezinde ulusal koordinatör olarak, Bayındırlık ve Iskan Bakanlığı'nca başlatılmış olmakla birlikte; bu görev Hazırlık Komitesi'nin birinci toplantısı öncesinde (Nisan 1994) Başbakanlık tarafından Toplu Konut İdaresi (TKOI) Başkanlığı'na verilmiştir. Anılan idare, organizasyonel çalışmalar

Küresel ölçekte son 20 yılda edinilen deneyimlerden çıkarılan en önemli sonuç, makro-ekonomik düzeyde kalkınma ve gelişmenin sağlanmadığı bir ortamda, iskan alanında önemli bir iyileşmenin sağlanamayacağıdır.

in için bir koordinasyon birimi, teknik çalışmalar için ise bir danışma kurulu ve ulusal rapor ve eylem planının çok geniş bir katılımı ile hazırlanmasını öngören B.M. kararı uyarınca, bir "Ulusal Komite" oluşturulmuştur.

Tüm ilgili kamu kuruluşları ve Hükümet Dışı Kuruluşların (NGO) katılımı ile oluşan Ulusal Komite dört toplantı yapmış; TOKİ yetkilileri Komite üyelerini organizasyona ilişkin çalışmalar ve teknik hazırlıklar hakkında bilgilendirmişlerdir. Komite üyesi kuruluşlar tarafından ulusal rapor ve ulusal eylem planına katkıda bulunmak üzere, 38 adet özet rapor, 48 adet kapsamlı rapor sunulmuştur.

Ulusal Komite toplantılarında, ayrıca uluslararası ölçekteki teknik hazırlıklarla ilgili, Türk görüşü oluşturulmak üzere, geniş katılımlı tartışma imkanı sağlanmaktadır. Bu kapsamda, Konferansta tüm üye ülkelerin en üst düzey temsilcileri tarafından kabul edilecek olan "Prensip ve Taahhütler Bildirgesi ve Küresel Eylem Planı" taslağı üzerinde görüşmeler yapılmıştır.

Konferansın ana temaları ve sonuç belgeleri uluslararası düzeyde temelde, B.M. İskan Komisyonu ve Habitat II Hazırlık Komitesi bünyesinde yapılmakta, bu düzeydeki çalışmalara katkıda bulunmak üzere Birleşmiş Milletlerin çeşitli bölgesel grupları da toplantılar düzenlenmektedir. Ayrıca başta B.M.'nin diğer kuruluşları olmak üzere konu ile ilgili diğer uluslararası kuruluşlar da çalışmalarını Habitat II temaları üzerinde yoğunlaştırmaktadır.

B.M. İskan Merkezi'nin (Habitat Teşkilatı) bulunduğu Kenya'nın başkenti Nairobi'de; 25 Nisan-1 Mayıs 1995 tarihlerinde yapılan 15. İskan Komisyonu toplantısına ve 24 Nisan- 5 Mayıs 1995 tarihlerinde yapılan Hazırlık Komitesinin 2. Toplantısına; Dışişleri Bakanlığı, TOKİ- TBMM, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve Hükümet Dışı Kuruluşlar temsilcilerinden oluşan uzmanlar grubu Türk delegasyonu olarak katılmıştır.

Büyük ölçüde eş zamanlı olarak sürdürülen iki toplantı Genel Kurul ve alt komiteler biçiminde yürütülmüş, ayrıca çeşitli konularda çalışma grupları oluşturulmuş, Hazırlık Komitesi büro toplantıları yapılmış, organizasyona ilişkin bir panel düzenlenmiştir. Nairobi Büyükelçimiz başkanlığındaki Türk delegasyonu, iki hafta boyunca, hemen hergün eş zamanlı olarak yapılan 5-6 toplantıya aktif olarak katılma olanağı bulmuş ve Konferansa evsahipliği yapacak ülke olarak etkin bir rol oynamıştır.

Toplantılarda çalışma grubu, komite ve genel kurul gibi çeşitli düzeylerde; Konferansın ana

temaları ve Küresel Eylem Planı üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

Habitat II Sekreteryası tarafından hazırlanan ve ülkemizde de Ulusal Komite'de tartışılan Küresel Eylem Planı (KEP) taslağı, Hazırlık komitesi 2. toplantısında tartışmaların temelini oluşturmuştur. Söz konusu belgede; Küresel Eylem Planı, hükümetlerin ve diğer tüm ilgili ve sorumluların sürdürülebilir ve toplumun her kesimine eşit olanaklar sunan yerleşmeler yaratmak üzere, uzun vadeli bir strateji uygulama; uluslararası kuruluşların ise bu çerçevede uygulanacak programları destekleme taahhüdü altına girmelerini sağlayacak bir araç olarak tanımlanmakta ve kentleşen dünyada evrensel ölçekte uygulanabilir olması gerektiği vurgulanmaktadır.

KEP taslağında; yurttaş bağlılığı (civic engagement) sürdürülebilirlik (sustainability) ve hakçılık (equity) olmak üzere üç temel prensip öngörülmüştür. Bu prensiplere ve "iyi topluma" ulaşmak için; sorunları tanımlama, hedefleri belirleme, kaynak dağılımı ve sonuçları değerlendirme aşamalarında halk katılımını sağlamak üzere "yapabilir kılma stratejisi" benimsenmiştir. Yapabilir kılmanın sağlanabilmesi için ise; toplumun tüm kesimlerinin karar mekanizmasına katılma, ilgili bütün aktörler arasında işbirliğinin özendirilmesi, toplumun ihtiyaçlarına, kamu hizmeti anlayışına duyarlılığın geliştirilmesi, idari ve toplumsal örgütlenmelerde kapasite oluşturulması, hesap verme ve sormanın kurumsallaşması, devletin yol gösterici ve destekleyici rolünün güçlendirilmesi, tüm insanların yaşam çevresini iyileştirmek üzere yeterli parasal kaynak yaratılması, finansal ve insan kaynaklarının harekete geçirilmesini sağlamak üzere engellerin kaldırılması, eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve karar mekanizmasında rol alması öngörülen tüm toplum kesimlerinin doğru bilgilendirilmesi şeklinde sıralanan 12 alt hedef belirlenmiştir.

KEP taslağının son bölümünde ise; ulusal bölgesel ve yerel ölçekteki yönetimlerin, hükümet dışı kuruluşların ve toplumsal tabanlı örgütlerin, iş çevrelerinin, akademik ve bilimsel kuruluşların, meslek örgütlerinin, basın ve yayın kuruluşlarının, vakıf ve hayır kuruluşlarının ve son olarak da uluslararası kuruluşların taahhüt etmeleri beklenen eylemler sıralanmıştır.

Hazırlık Komitesi toplantısı sırasında bu taslağa ek olarak dağıtım yapılan belgede ise; sürdürülebilir kentsel ve bölgesel gelişme, sürdürülebilir iskan ve toplumsal gelişme ve sürdürülebilir yerleşme yönetimi olmak üzere üç ana program, bu programların uygulanması için

*KEP taslağında;
yurttaş bağlılığı
(civic
engagement)
sürdürülebilirlik
(sustainability)
ve hakçılık
(equity) olmak
üzere üç temel
prensip
öngörülmüştür.*

"Kent Zirvesi" olarak isimlendirilen Habitat II Konferansının; 1992 yılında Rio'da yapılan "Çevre ve Kalkınma Konferansı", 1994 yılında Kahire'de yapılan "Nüfus ve Kalkınma Konferansı", 1995 yılında Kopenhag'da yapılan "Sosyal Kalkınma Zirvesi" ve Eylül 1995'te Beijing'de (Çin) yapılacak olan "Dünya Kadın Konferansı" kararlarının yerleşme boyutunda bir sentezini oluşturması beklenmektedir

PLANLAMA
95 / 3 - 4

sektörlerarası ve sektörel alt programlar ve eylemlere ilişkin öneriler yer almaktadır.

Taslak, hazırlık komitesi toplantısı çerçevesinde oluşturulan çalışma grubu ve yazım komitesinde geniş biçimde tartışılmıştır. Türk delegasyonunun bu çalışmalara katılan üyeleri; belirlenen temel prensiplerde mekan boyutunun eksikliğine dikkat çekerek, "yaşanabilir yerleşmeler" in dördüncü prensip olarak benimsenmesi ve "yapabilir kılma stratejileri"nin yeterliliğinin sınımmasını sağlamak üzere, yeni boyutların da dikkate alınmasının gerekli olduğunu vurgulayan müdahalelerde bulunmuşlar; prensiplerin seçimi metnin bütünlüğü, "yaşanabilir yerleşmeler" prensibinin önerilme gerekçesi ve hangi performans kriterleri ile ölçülebileceğini açıklayan yazılı metinler sunmuşlardır. Diğer ülkelerin ve bazı bölgesel grupların da önerileri ile, taslakta yer alan üç temel prensibe ek olarak; barış, aile, uluslararası dayanışma ve işbirliği, hükümet sorumluluğu, tüm ilgili aktörler arasında işbirliği ve yaşanabilir yerleşmelerin de prensipler arasında yer alması uygun bulunmuştur.

Gerek Konferansın ana temaları olan, "kentleşen dünyada sürdürülebilir yerleşmeler" ve "herkese konut" konularının ağırlıklı olarak tartışıldığı 15. Komisyon toplantısında, gerekse Konferansa sunulacak olan ve küresel eylem planının da içinde yer aldığı dokümanların tartışıldığı Hazırlık Komitesinde, "konut hakkı" kavramı çok büyük tartışmalara neden olmuştur. ABD delegasyonu, konut hakkının uluslararası düzeyde insan hakkı olarak kabul edilemeyeceği, bu nedenle "konut hakkı" yerine "konut ihtiyacı" ifadesinin kullanılması gerektiği yönünde, ısrarlı tutumuyla büyük tartışmalara neden olmuştur. Tartışmalar sonununda, ifade değişikliği uygun bulunmuş, ancak konunun yasal, sosyal, ekonomik, politik ve uygulamaya yönelik boyutlarının dikkate alacak biçimde değerlendirilmesini sağlayan bazı ekle-melerle açıklanması kabul edilmiştir.

Taslak metnin tümü üzerinde yapılan görüşmelerde; Habitat II Konferansına sunularak, kabul edilmesi, beklenen dökümanın giriş, prensipler, hedef ve taahhütler ve küresel eylem planı bölümlerinden oluşması kararlaştırılmış ve yazım komitesi ve çalışma grubunca hazırlanan giriş, prensipler ve taahhütler konulu belgeler Hazırlık Komitesi Genel Kurulunca kabul edilmiştir. Ancak döküman üzerinde çalışmaların yazım komitesince sürdürülmesi kararlaştırılmıştır.

Habitat II Konferansının bu serçevede sürdürülecek olan ulusal ve uluslararası ölçeklerdeki teknik hazırlıkların 1996 yılının ilk aylarında New York'da yapılacak olan üçüncü Hazırlık Komitesi toplantısında sonuçlanması kararlaştırılmıştır.

"Kent Zirvesi" olarak isimlendirilen Habitat II Konferansının; 1992 yılında Rio'da yapılan "Çevre ve Kalkınma Konferansı", 1994 yılında Kahire'de yapılan "Nüfus ve Kalkınma Konferansı", 1995 yılında Kopenhag'da yapılan "Sosyal Kalkınma Zirvesi" ve Eylül 1995'te Beijing'de (Çin) yapılacak olan "Dünya Kadın Konferansı" kararlarının yerleşme boyutunda bir sentezini oluşturması beklenmektedir. Uluslararası düzeyde İstanbul Deklerasyonu olarak anılacak olan Habitat II kararlarının, küreselleşme eğilimlerini dikkate alarak "yeni" politika ve stratejiler içerecek biçimde oluşturulması, Konferansın başarısı açısından olduğu kadar ülkemiz için de büyük önem taşımaktadır.

Konferansın Organizasyonel Yapısı

Konferansın organizasyonel yapısı, Türkiye'nin doğal üyesi olduğu Büro tarafından yapılan çalışmalar sonucu, Hazırlık Komitesi 2. Genel Kurul toplantısında belirlenmiştir.

Habitat II Konferansının düzenlenmesi ile ilgili kararlar, daha önce yapılmış olan dünya konferanslarına göre önemli yenilikler getirmektedir. Bu kararlara göre; Genel Kurul ve Ana Komite'ye ek olarak, "Ortaklık Komitesi" adı altında yine hükümet temsilcilerinden oluşan ikinci bir komite kurulacaktır. Öte yandan, yerleşim konusunda hükümetlerin "ortaklar"ı olarak anılan yerel yönetimler, Hükümet Dışı Kuruluşlar, Meslek Örgütleri, İşçi Sendikaları ve Özel Sektör Temsilcileri ortak görüş, değerlendirme ve önerilerini belirlemek üzere ayrı ayrı forumlar düzenleyeceklerdir. Her grubun kendi forumu sonucunda kabul edeceği kararları, Ortaklık Komitesine sunularak tartışılacak ve özet biçimde Genel Kurul'a sunulacaktır. Böylece yerleşme konuları ile ilgili tüm aktörlerin görüşleri Konferans'ın resmi sonuç belgelerine yansıtılmış olacaktır. Bu düzenleme Habitat II Konferansının getireceği önemli bir yenilik olacaktır.

Bir diğer yenilik ise; yerel yönetim temsilcilerine, Genel Kurul ve Komite toplantılarına oy hakkı olmaksızın, söz hakkına sahip olarak katılma olanağının sağlanmasıdır. Bu tür toplantılarda çok ender durumlarda oylamaya başvurulması nedeniyle, oy hakkı olmasının yerel yönetim temsilcilerinin Genel Kurul'daki etkinlikleri açısından bir önemi olmayacaktır. Toplantılara katılacak

yerel yönetim temsilcileri, "Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (International Union of Local Authorities-ÜTO) gibi uluslararası kuruluşlar tarafından, ulusal düzeydeki yerel yönetim birliklerinin görüşleri alınarak belirlenecektir.

Ülkemizde yapılacak bu Konferansta belediyelerimizin de etkin bir rol almasında yarar, hatta zorunluluk görülmektedir. Bu amaçla, yoğun biçimde kentleşme sorunlarını yaşayan ve konuya ilgi duyan belediye başkanlıklarının, Konferansa ve hazırlıklarına katılmak üzere Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve İstanbul'da bulunan Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (U-LA-EMM) ile ivedilikle ilişki kurması gerekmektedir.

Öte yandan, mümkün olduğunca geniş katılım ve demokratik bir ortamda yapılması arzu edilen Hükümet Dışı Kuruluşlar (HDK) Forumunun organizasyonu ile ilgili olarak, Türkiye'de HDK'lar tarafından bir "Evsahibi Ülke Komitesi" ve profesyonel bir Sekreteryaya kurulması; bunlarla işbirliği halinde çalışacak ve Türk HDK'larının temsilcilerinin de katılacağı bir "Kolaylaştırıcı Grup" (Facilitating Group) oluşturulması ve hazırlık amacıyla çeşitli toplantıların yapılması kararlaştırılmıştır.

Ülkemizdeki, konu ile ilgili HDK'ların gerek hazırlıklara, gerekse Foruma katılımının sağlanabilmesi, bu kuruluşların B.M. Habitat II Sekreteryası nezdinde yapacakları başvurunun resmen kabul edilmesine bağlıdır. Bu tür kuruluşların da ivedilikle Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın yol göstericiliği ile başvurularını yapmaları gerekmektedir.

Habitat II Konferansı'na paralel olarak yürütülecek önemli aktivitelerden biri de "Parlamentarler Forumu"dur, Ülkelerin ulusal mevzuatında yeni düzenlemeler gerektirmesi beklenen Konferans kararlarına Parlamento temsilcilerinin katılımı özel bir önem taşımaktadır. TBMM Başkanı başkanlığında yapılması kararlaştırılan Forum'la ilgili olarak "Küresel Parlamentarler Grubu" ve "Parlamentolararası Birlik" tarafından başlatılan hazırlık çalışmalarında Türk Parlamentosu'nun etkin bir rol almasını sağlayacak bazı düzenlemeler de planlanmaktadır.

Konferansın resmi tarihleri 3-14 Haziran 1996 tarihleri olarak görünmekle birlikte; yerel yönetimler, meslek örgütleri ve akedemisyenler, özel sektör, vakıflar, HDK'lar, parlamenterler, işçi sendikaları ve dini liderler gibi grupların forumları ve konferans büro toplantıları 30 Mayıs 1996 tarihinden itibaren başlayacak 2 ve 3 Haziran'da

çeşitli sergiler ve uluslararası ticaret fuarı açılacaktır. 3 Haziran'da Konferansın resmi açılış törenini takiben başlayacak olan iki Komite'nin toplantıları ikinci haftada devam edecektir. İkinci hafta ayrıca devlet ve hükümet başkanları düzeyinde genel kurul toplanacaktır. Halka açık olan faaliyetler arasında; sergi, fuar, yarışma ödül törenleri vb. dışında, belirlenen 9 konuda yuvarlak masa toplantıları da yer alacaktır.

Eş zamanlı olarak yürütülecek çok sayıdaki aktivite için Lütfi Kırdar Kongre Merkezi, Cemal Reşit Rey Konser Salonu, Hilton Convention Center, Harbiye Kültür Merkezi, Açık Hava Tiyatrosu, Atatürk Kültür Merkezi, İTÜ Taşkaşla, Dünya Ticaret Merkezi vb. mekanlar, gerekli düzenlemeler yapılarak kullanılacaktır.

Konferansın gerek organizasyonel açıdan, gerekse sonucundan tüm hükümetlerce kabul edilecek belgelerin yerleşme ve konut sorunlarına politika ve stratejilere getireceği yeni bakış açıları yönünden başarısı, ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır.

Habitat II Konferansının Türkiye'nin "yüz akı" ile üstesinden geleceği ve kentleşen dünyada yaşam kalitesini yükseltme yönünde alacağı kararlarla 20. Yüzyılın sonunu İstanbul Konferansı adı ile simgeleyecek bir Konferans olması dileğiyle...

KAYNAKÇA

1. "The Vancouver Declaration on Human Settlements"; "The Vancouver Action Plan"; United Nations Conference on Human Settlements, Vancouver, 1976
2. Canada, 1976 United Nations General Assembly Forty-Third Session, "Global Strategy for Shelter to the Year 2000", 1988
3. United Nations General Assembly, Resolution no : 47/180, Forty Seventh Session, New York, 1992
4. UNCHS Fifteenth Session, Report of the Executive Director "Review of National Action to Provide Housing For All Since Habitat: United Nations Conference on Human Settlements, 1976" (HS/C/15/5, - 1995)
5. UNCHS Fifteenth Session, Report of the Secretary General of the Conference and Executive Director-" Towards Housing Rights Strategy : Practical Contributions by UNCHS on Promoting, Ensuring and Protecting the Full Realization of the Human Right to Adequate Housing" (HS/C/15/2/Add. 2, 1994)
6. UNCHS (Habitat II), Second Session of the Preparatory Committee, Report by the Secretary General of the Conference-"Review of Current Global Trends in Economic and Social Development as They Affect Planning, Development and Management of Human Settlements, and Recommendations for Future Action at the National and International Levels" (A/CONF.165/PC.2/9, 1995)
7. UNCHS (Habitat II), Second Session of the Preparatory Committee, "Statement of Principles and Commitments, and Global Plan of Action" (A/CONF.165/PC.2/L.3, 1995)
8. UNCHS (Habitat II), Second Session of the Preparatory Committee, "Preparations for the Conference : On the Road to Istanbul" (A/CONF.165/PC.2/CRP.4, 1995)
9. B.M. İskan Komisyonu ve Hazırlık Komitesi 2. toplantılarına katılan Türk delegasyonu üyelerinin değerlendirmeler raporumları, Mayıs 1995,

Konferansın gerek organizasyonel açıdan, gerekse sonucundan tüm hükümetlerce kabul edilecek belgelerin yerleşme ve konut sorunlarına politika ve stratejilere getireceği yeni bakış açıları yönünden başarısı, ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır.